

Alkoholizm – zniewolenie osoby i zagrożenie życia ludzkiego w perspektywie dynamizmu życia moralnego¹

René Balák

Niniejsza refleksja koncentruje się na trzech aspektach alkoholizmu jako zjawiska powodującego uzależnienie osoby ludzkiej. Pierwszy aspekt refleksji wskazuje na zniewolenie ludzkiej osoby poprzez alkohol, przyczym analizowana jest istota danej moralnej problematyki w kontekście ludzkiej wolności. Drugi aspekt spojrzenia koncentruje się na alkoholizmie jako zagrożeniu życia ludzkiej osoby w jej indywidualnym oraz społecznym kontekście. Trzeci aspekt spojrzenia zajmuje się problematyką wyzwolenia danej osoby z uzależnienia od alkoholu oraz jej egzystencjalnym nawróceniem w wymiarze moralnym, wskazując na dynamikę życia moralnego danej osoby.

1. Alkoholizm jako zniewolenie osoby

Występująca często choroba, którą jest alkoholizm, definiowana jest jako psychiczne oraz fizyczne uzależnienie od napojów alkoholicznych, jest wynikiem oddziaływania różnych, często bardzo złożonych oraz bolesnych przyczyn, u których podstaw stoi pustka egzystencjalna wypływająca z braku orientacji na określone wartości oraz braku zaufania wobec siebie samego, jak też ufności w stosunku do innych ludzi.²

Choroba ta przejawia się w radykalnym ograniczeniu zdolności podejmowania wolnych decyzji ludzkiego subiekta, jak również pojawieniem się syndromu (objawu) abstynenckiego (albo delirium tremens) podczas zaprzestania spożywania alkoholycznych napojów, trunków, przyczym codzienne spożycie alkoholu się staje dla człowieka czymś niezbędnym.

Niezbędnym wydaje się być fakt podkreślenia, że w kontekście odpowiedzialności moralnej do uwagi się bierze przede wszystkim osoba, która jest moralnie odpowiedzialna za własne postępowanie. Ta subiektywna moralna odpowiedzialność jest odpowiedzialnością wolną od wszelkiej zewnętrznej oraz wewnętrznej determinacji osoby. Posiada ona moralny

---

¹ Táto štúdia vznikla v rámci grantu VEGA SR č. 1/3603/06.

² Jan Paweł II. *Contra spem in spem. Droga e alcool contro la vita*. No. 2. Allocuzione Alla VI Conferenza del Pontificio Consiglio per la Pastorale delle Salute. Tossicodipendenza e alcoolismo frustrano la persona proprio nella sua capacità di comunione e di dono. (23 novembre 1991).

subiektywny sens, względem działania danej osoby, u której się zakłada odpowiednie działanie.

Wolność każdej ludzkiej osoby jest związana ze świadomością, że może robić co chce, w ramach wyznaczonych granic poprzez to, co nie może chcieć, jednak wolność w swojej istocie jest jakością odnoszącą się nie tylko do woli człowieka ale przede wszystkim jest jakością konstytutywną całej osoby ludzkiej.

To znaczy, że nawet wówczas, gdy sama osoba ludzka - człowiek jest sam świadomy własnej odpowiedzialności za siebie, swoje życie, za własne postępowanie i działanie. Odpowiedzialność moralna jest immanentnie związana z poznaniem prawdy o sobie samym, prawdy o relacji człowieka w stosunku do siebie samego oraz w stosunku do wartości, prawdy działania, które ma człowiek realizować.

Powstaje fundamentalne pytanie oraz problem dotyczący zniewolenia osoby uzależnieniem od alkoholu: Na ile ludzki podmiot (uzależniony od alkoholu) jest świadom swojej własnej wolności (niewolności) i jej immanentnego związku z prawdą (kłamstwem) o sobie oraz własnej sytuacji? Do jakiej miary jest możliwe ocenić jego subiektywną moralną odpowiedzialność za swoje działanie, jeśli chodzi o różnego stopnia uzależnienie od alkoholu?

Często wolność ludzkiego subiekta jest na tyle ograniczona, że psychiczne (usunięcie napięcia, stresu, ułatwienie komunikacji oraz nawiązywania relacji) oraz później fizyczne (metabolizm organizmu domaga się regularnego spożywania alkoholu) uzależnienie od alkoholu z coraz większą intensywnością eliminuje wolę oraz umysł człowieka, iż nie jest on w stanie (parcjalnie albo całościowo) racjonalnie myśleć oraz działać.

Skoro wolność osoby ludzkiej jest egzystencjalnym otwarciem się na rzeczywistość, w gruncie rzeczy na prawdę, to osoba ludzka jest za pośrednictwem wolności immanentnie złączona z prawdą. W wypadku osobistego uzależnienia od alkoholu zmienia się ta osoba na subiekt, podmiot, który traci tą wolność i jednocześnie zamyka się na obiektywną prawdę o rzeczywistości własnego bytowania.

Z punktu widzenia medycyny, psychiczne oraz fizyczne uzależnienie od alkoholu (niezdolność ludzkiej osoby zaprzestania picia) stopniowo powoduje naruszenie codziennego wolnego (odpowiedzialnego) działania, jak również stres oraz różne psychoemocjonalne problemy, przyczym później stopniowo występują bardziej poważne schorzenia. Wyżej wymienione medyczne konsekwencje spowodowane są najpierw osłabieniem woli danej osoby, jak również zaciemnieniem jej rozumu, gdy stopniowym procesie na początku człowiek w sposób wolny decyduje się na regularne spożywanie alkoholu, przyczym później

te jego decyzje już nie są wolnymi decyzjami, lecz są przejawem zniewolenia, nawet jeśli ten człowiek to racjonalnie nie uświadamia.

Z perspektywy ludzkiej wolności oraz moralnej odpowiedzialności centralną cechą alkoholowego uzależnienia jest fakt, iż człowiek już nie jest w stanie swoim rozumem ani wolą kontrolować spożywanie alkoholu, co jest subiektywnie spowodowane silną „tesknotą” jego woli za pić alkoholu. Właściwie wolność, wola oraz rozum człowieka są tak skutecznie alkoholem eliminowane, iż dany człowiek jest w zaawansowanej fazie alkoholizmu już człowiekiem częściowo zniewolonym.

Stopniowo, gdy alkohol zaczyna panować nad całym życiem ludzkiego subiekta, podmiotu, wolność decydowania danego subiekta jest coraz bardziej ograniczona; właśnie w tym sensie alkoholizm staje się chorobą, chociaż przedtem, z punktu widzenia moralności można było nazwać ten stan ludzkiej osoby grzechem albo słabością.

2. Alkoholizm jako zagrożenie życia

Dane statystyczne specjalistów w danej dziedzinie jednoznacznie potwierdzają niemożliwość powiązania alkoholizmu (jak i alkoholu jako uzależniającej substancji) z ludzkim życiem przede wszystkim w okresie młodości³, czyli bioetyczny oraz teologiczny punkt widzenia na problematykę niestety jest poparty statystycznie, bowiem alkoholizm jest uważany za zjawisko, chorobę która się znajduje w zupełnym i bezpośrednim przeciwieństwie z ludzkim życiem – czyli jest skierowany przeciwko niemu⁴, ponieważ stoi w sprzeczności z jego niezwykłą wartością i świętością.

Biorąc pod uwagę całościowy (interdyscyplinarny) punkt widzenia dotyczący fenomenu ludzkiego życia (prz. bioetyczny, medyczny, teologicznomoralny, czy psychologiczny punkt widzenia) można stwierdzić, iż tego rodzaju konsumpcyjny nawyk oraz styl życia jest obiektywnie moralnie niedopuszczalny, jak również szkodliwy tak dla duchowego, jak i cielesnego zdrowia⁵.

---

³ Tylko w Europie co czwarty zgon osób płci męskiej pomiędzy 15. a 29. rokiem życia spowodowany jest konsumpcją alkoholu, przyczyną w niektórych częściach Europy wschodniej w tej kategorii wieku jest nawet co trzeci zgon. W roku 1999 liczba zgonów spowodowanych konsumpcją alkoholu na europejskim kontynencie osiągnęła 55 000 osób. Por. G. H. Brundtland. Wstępne przemówienie na konferencji „WHO European Ministerial Conference on Young People and Alcohol”. Stockholm, 19.2.2001.

⁴ Jan Paweł II. *Contra spem in spem. Droga e alcool contro la vita*. No. 1. Allocuzione Alla VI Conferenza del Pontificio Consiglio per la Pastorale delle Salute. Tossicodipendenza e alcoolismo frustrano la persona proprio nella sua capacità di comunione e di dono. (23 novembre 1991).

⁵ Jan Paweł II. *Centesimus annus* 36.

Ludzki subiekt, podmiot, dotknięty chorobą alkoholową, często nie umie adekwatnie odróżnić oraz dokonać oceny poważnych konsekwencji, które przynosi ze sobą alkoholizm, ani nawet nie umie w sposób racjonalny sobie uświadomić, że jego zdrowie duchowe i cielesne, jak i jego życie jest zagrożone, przyczym uzależnienie od alkoholu patologicznie zagraża nie tylko samej osobie, lecz i jego rodzinie oraz całemu społeczeństwu⁶. Tak więc alkoholizm zagraża nie tylko życiu osoby uzależnionej od alkoholu, lecz i jego środowisku, przyczym wzrost śmiertelności spowodowanej alkoholem potwierdzają badania w licznych krajach. Często chodzi o śmierć w wyniku przemocy⁷.

Pomimo, iż ludzki subiekt, podmiot ma z natury swojej instynkt samozachowawczy, czyli naturalne pragnienie zachowania życia, uzależnienie od alkoholu powoduje, iż nie uświadamia sobie wyraźnie powagi konsekwencji, które prowadzą do poważnych psychicznych oraz fizycznych schorzeń⁸ a nawet czasem do śmierci. Mnóstwo schorzeń, które powoduje alkoholizm pośrednio lub bezpośrednio, jak również wielkie spektrum wydarzeń zagrażających życiu w osobistym życiu człowieka, spowodowanych alkoholem, jest jasnym świadectwem tego, iż alkoholizm jest negatywnym czynnikiem w życiu człowieka.

Człowiek nie tylko stopniowo zaniedbuje inne czynności w swoim życiu, lecz radykalnie ogranicza krąg swoich zainteresowań; wszystko po to, by zyskać dodatkową czasową przestrzeń dla konsumpcji alkoholu, bez którego nie czuje się dobrze (resp. nie pewnie), szczególnie gdy człowiek miewa abstynenckie objawy. Eliminacja objawów abstynenckich kolejnym spożyciem alkoholu, wbrew jasnym naukowym dowodom negatywnych skutków alkoholizmu, jest typowym objawem ograniczenia wolności ludzkiego subiektu, podmiotu, jak również stopniowym oraz coraz większym zagrożeniem własnego życia.

Alkoholizm powoduje nie tylko poważne uszkodzenia organów ciała, przede wszystkim mózgu, wątroby i serca, lecz osoby uzależnione od alkoholu często umierają na

---

⁶ Studie naukowe wskazują na fakt, iż zagrożone (zagrożenie życia) są również osoby żyjące z alkoholikiem we wspólnym gospodarstwie domowym, gdzie jest wyższe ryzyko popełnienia zabójstwa. Por. F. P. Rivara, B. A. Mueller, G. Somes, C. T. Mendoza, N. B. Rushforth, A. L. Kellerman: *Alcohol and illicit drug abuse and the risk of violent death in the home*. JAMA, 278, 1997, 7, s. 569-575.

⁷ Por. B. Carlini-Cotrim, A.A. da Matta Chasin. *Blood alcohol content and death from fatal injury: A study in the Metropolitan area of Sao Paulo*. Brazil. Journal of Psychoactive Drugs. 2000, 32, 3, s. 269-275. W USA 20-30% pacjentów, którzy się znajdują na jednostce intensywnej terapii, ma problem z alkoholem, przyczym więcej niż 100 000 osób umrze w USA śmiercią, która ma bezpośredni lub pośredni związek z alkoholem. Z tego prawie połowa przy wypadkach samochodowych, zabójstwach albo samobójstwach, pożarach apod. Por. *Alcohol, Injuries and the Emergency Department*. Cytowane według: Centers for Disease Control and Prevention. National Center for Injury Prevention and Control. 17.7.2002.

⁸ Istnieje duża liczba primarnych oraz sekundarnych chorób, które spowodowane są alkoholizmem pośrednio lub bezpośrednio albo często pojawiają się w połączeniu z alkoholizmem.

skutek ciężkich zranień oraz wypadków samochodowych, a to wbrew temu, iż poziom alkoholu we krwi jest stosunkowo niski⁹. Z drugiej strony alkoholizm jest najbardziej częstą przyczyną nie tylko wypadków samochodowych¹⁰ lecz i pracownych urazów. Liczba zgonów spowodowanych alkoholem wielokrotnie przewyższa liczbę zgonów spowodowanych spożywaniem twardych narkotyków¹¹.

Badania naukowe w dziedzinie negatywnych konsekwencji alkoholizmu w relacji do ludzkiego życia wskazuje na bardziej częste występowanie samobójstw oraz zabójstw u ludzi dotkniętych alkoholizmem¹², przyczym zwiększa się procent zabójstw związanych z alkoholem¹³ i równocześnie spożycie alkoholu w ciągu jednego roku na jednego mieszkańca koreluje się z liczbą samobójstw.¹⁴

Z punktu widzenia bioetyki oraz moralnej teologii alarmujący jest fakt medyczny, który dokumentuje zagrożenie duchowego oraz cielesnego zdrowia, ba, co więcej, życia jeszcze nienarodzonych dzieci. Spożywanie napojów alkoholicznych w czasie ciąży jest jedną z najbardziej częstych przyczyn mentalnych upośledzeń oraz zakłóceń psychosomatycznego rozwoju dzieci, przyczym nie musi chodzić o matki uzależnione od alkoholu. Umiarkowane spożywanie alkoholu może już być przyczyną różnych zdrowotnych powikłań w dziedzinie zdrowego prenatalnego oraz postnatalnego rozwoju dziecka.

Fakt ten wskazuje na moralną odpowiedzialność matek za życie swoich dzieci w prenatalnym okresie. W związku z tym, niezbędnym jest wskazanie na fakt, iż matki uzależnione od alkoholu swoim nieodpowiedzialnym zachowaniem ryzykują, iż swoim dzieciom mogą spowodować mentalne, psychiczne zacofanie (niedorozwój)? albo inne

---

⁹ Por. J. C. Fell – E. S. Hertz: *Effects of blood alcohol concentration on time of death for fatal crash victims. Alcohol, Drugs and Driving*. 1993, 9, 2, s. 97-106; G. Li. *Case-crossover study of acute alcohol use and fatal injury*. W: *American Journal of Epidemiology*. 149, 1999, 11, Supplement: S13.

¹⁰ Badania prezentują zwiększone ryzyko wypadków związanych ze spożyciem alkoholu, konkretnie, częstsze błędy kierowców, zwolnione reakcje, wyższa prędkość, gorsze reakcje w momencie wypadku. Por. G. Li, P. M. Keyl, G. S. Smith, S. P. Baker. *Alcohol and injury severity: Reappraisal of the continuing controversy*. W: *Journal of Trauma: Injury, Infection, and Critical Care*. 42, 1997, 3, s. 562-569.

¹¹ Liczba zgonów spowodowanych używaniem narkotyków w Niemczech w latach 1979-1983 osiągnął liczbę około 600, lecz liczba zgonów spowodowanych alkoholizmem był prawie 17 000 osób. Por. *Evangelische Verantwortung*. 2:1985, 11.

¹² Ryzyko samobójstwa jest u alkoholików ośmiokrotnie wyższe. Por. T. Foster. *Dying for a drink: Global suicide prevention should focus on alcohol use disorders*. *BMJ*, 7317, 2001, s. 817-818.

¹³ Aż 30, 5% samobójstw oraz 55, 3% popełnionych morderstw jest związanych z alkoholem. Por. P. Lunetta, A. Penttila, S. Sarno: *Role of alcohol in accident and violent deaths in Finland*. *Alcoholism: Clinical and Experimental Research*, 25, 2001, 11, s. 1654-1661. Podobne wyniki były stwierdzone w Australii, gdzie prawie połowa osób płci męskiej oraz jedna trzecia osób płci żeńskiej, którzy popełnili samobójstwo miała we krwi więcej niż 0,5 promile alkoholu. Por. S. D. Hillman, S. R. Silburn, A. Green, S. R. Zubrick. *Youth suicide in Western Australia involving cannabis and other drugs. Literature review and research report*. Western Australia: Western Australia drug Abuse Strategy Office: December, 2000, s. 126.

¹⁴ D. Lester. *Association of alcohol use and suicide in 27 nation of the world*. *Psychological Reports*, 2001, 88, 3, Part 2, s. 1129.

somatyczne rozwojowe zaburzenia¹⁵, przyczyn już przy umiarkowanym czy sporadycznym spożywaniu alkoholu występuje u takich dzieci zwiększone ryzyko psychoemocjonalnych zaburzeń i problemów¹⁶.

Rzeczywistością wskazującą na to, iż nie jest możliwe połączenie alkoholizmu z ludzkim życiem, jest fakt, że alkoholizm w dużej mierze wpływa na zwiększenie kryminalności, przestępstw oraz spraw karnych związanych z gwałtem¹⁷, nie tylko we wszystkich rozwiniętych państwach, w których wzrasta spożycie alkoholu, lecz i w państwach trzeciego świata, gdzie często jest alkohol nowym zjawiskiem.

Wszystkie te negatywne konsekwencje alkoholizmu są świadectwem niemożliwości powiązania alkoholu z życiem ludzkim w wypadkach, gdy dochodzi do regularnej konsumpcji alkoholu, prowadzącej do uzależnienia oraz ujarzmienia ludzkiej osoby.

3. Wyzwolenie osoby w perspektywie dynamizmu życia moralnego

Na podstawie refleksji o zniewoleniu osoby oraz o zagrożeniu życia ludzkiego w związku z alkoholizmem, koniecznym jest, jeśli chodzi o szukanie adekwatnych sposobów rozwiązywania problem uzależnienia od alkoholu i wyzwolenia od niego ludzkiej osoby, poznanie genezy tego zjawiska w indywidualnym i społecznym wymiarze. Trzeba przypomnieć, że już sam alkoholizm wymaga podjęcia ambulatoryjnego oraz klinicznego leczenia, dlatego że uzależniony człowiek często już nie jest zdolny wziąć całą odpowiedzialność moralną za swoje działanie, zdrowie i życie, ponieważ jego wolność jest częściowo zdeterminowana chorobą.

Dokładne podejście epistemologiczne do etiologii tych zjawisk jest podstawowym założeniem analizy interdyscyplinarnej, umożliwiającej właściwym sposobem wypracowanie strategii, celem której jest wyzwolenie ludzkiej osoby od zniewolenia alkoholem. Realizacja,

---

¹⁵ Ludzkie życie (nienarodzone dziecko) jest zagrożone fetalnym alkoholowym syndromem? (ARND alcohol-related neurodevelopment disorder) wtedy, gdy ciężarna kobieta – przyszła matka spożywa podczas ciąży napoje alkoholowe, podczas gdy ludzkie życie (dziecko) zagrożone jest przede wszystkim w pierwszym trymestrze. Wspomniany syndrom przejawia się wrodzonymi wadami w obszarze głowy i twarzy, głównie uszkodzeniami mózgu, obniżoną inteligencją, niższą wagą przy porodzie, późniejszymi zaburzeniami zachowania. Spożywanie alkoholu w pierwszym trymestrze zwiększa ryzyko poronienia. W rozwiniętych krajach spożywanie alkoholu staje się najczęstszą przyczyną mentalnych retardacji, upośledzeń; najbardziej nowoczesne screeningowe metody potwierdziły szeroki zasięg zaburzeń centralnego układu nerwowego u dzieci, które były podczas prenatalnego rozwoju wystawione na działanie alkoholu.

¹⁶ Np. długotrwałe problemy w emocjonalnej sferze życia dziecka, zaburzenia snu, wątpliwości dotyczące pomyslnego ukończenia szkoły albo zatrudnienia w dojrzałym wieku.

¹⁷ Założenia specjalistów prezentowane w Wielkiej Brytanii przypuszczają, iż 50 % przestępstw było popełnionych pod wpływem alkoholu. Por. K. Graham, K. E. Leonard, R. Room, T. C. Wild, R. O. Pohl, Ch. Bois, E. Single. *Current direction in research on understanding and preventing intoxicated aggression*. *Addiction*. 93, 1998, 5, s. 659-676.

albo też odnowa dynamiki życia moralnego u osoby uzależnionej od alkoholu spoczywa w rozpoznaniu oraz zrozumieniu choroby przez samą osobę uzależnioną, co jest podstawowym filarem, czynnikiem, od którego uzależnione jest pomyślne fachowe leczenie¹⁸.

W kontekście dynamizmu życia moralnego osoby ludzkiej niezbędnym jest, przy procesie wyzwolenia od uzależnienia, wziąć pod uwagę psychoemocjonalne aspekty życia osoby ludzkiej, dlatego że psychologiczne uszkodzenie (psychiczne zaburzenia)¹⁹ alkoholika powoduje, że jego osobowość jest degradowana a jego charakter zmieniony.

Z teologicznego punktu widzenia chodzi o zupełne odwrócenie oraz upadek moralnych wartości; nie wynika to z nieznamości chrześcijańskiej etyki ale z braku fundamentu oraz kryterii moralnej postawy²⁰ u konkretnej uzależnionej osoby, który wynika z uzależnienia od alkoholu. Idzie raczej o negację i nie respektowanie tych norm etycznych oraz kryterii ze strony tej ludzkiej osoby.

Ponieważ ludzka osoba jest istotą, bytem, posiadającym dynamiczny charakter, to znaczy, że jest egzystencjalnie otwarta oraz uzdolniona konstytutywnie na własny integralny rozwój, jej samorealizacja spoczywa w stawaniu się coraz bardziej moralnie doskonałą – to znaczy lepszą w wymiarze jej człowieczeństwa.

Jednak uzależniona od alkoholu ludzka osoba, mająca zwiększony próg psychologicznego bólu, agresji, radykalnie obniżone funkcje poznawcze, utrudnione możliwości korzystania z alternatywnych strategii rozwiązywania sytuacji,²¹ nie tylko nie jest w stanie integralnie rozwijać się (swoim działaniem neguje dynamiczny oraz moralny wymiar własnej egzystencji), lecz pozbawia *signum divinum* w sobie samej. Z tego powodu niezbędnym jest właściwym sposobem przywrócić jej zdolność wolnego oraz odpowiedzialnego decydowania, ponieważ szczególnie miara ludzkiej wolności, jak i wolnej woli jest fundamentalnym założeniem moralnego działania osoby.

W ramach etycznego albo moralnego punktu widzenia rozpatrywanej problematyki alkoholizmu nie możemy redukować tego wymiaru do wyłącznie etycznej albo moralnej

---

¹⁸ U uzależnionej od alkoholu osoby musi się zacząć, inicjować świadomość wielkiego zagrożenia, które powoduje alkohol od strony zdrowotnej, jak też moralnej oraz rodzinnej oraz świadomość możliwych przyszłych komplikacji, które będą miały miejsce wówczas, gdy nie zaniecha swoje uzależnienie.

¹⁹ Częste stany oraz przejawy (w stosunku do siebie) depresji, wewnętrznego lęku, przewrażliwienia, połączone z niewrażliwością oraz emocjonalną agresją i arogancją w stosunku do innych, wymagają specjalistycznego interdyscyplinarnego podejścia.

²⁰ Jan Paweł II. *Affievolimento dei valori morali e necessità della pratica sacramentale*. Ai Vescovi della regione dell' Est della Francia in visita ad limina. nr. 2, 1.aprile.1982 Città del Vaticano (Roma).

²¹ M. R. Hufford. *Alcohol and suicidal behavior*. W: *Clinical Psychology Review*. 2001, 21, 5, s. 797-811. Oprócz tego ma uzależniony człowiek naruszone międzyludzkie relacje, życie małżeńskie, przeżywa poczucie bezsilności oraz nienawiści, wyobcowania, izolacji społecznej, ze swojego uzależnieni obwinia innych, nie umie obiektywnie ocenić rzeczywistość, straca zainteresowania; duchowe spustoszenie oraz wewnętrzna pustka prowadzą u niego do utraty sensu życia.

oceny uzależnienia od alkoholu, które człowiek, z jednej strony sam zaprzyczynia poprzez nieodpowiedzialne podejście do siebie samych oraz innych, lecz w dużej mierze odgrywa wielką rolę środowisko.

Świadomość, iż na powstanie uzależnienia od alkoholu u konkretnego człowieka w pewnej mierze mają wpływ także niektóre społeczne oraz środowiskowe czynniki, nie może prowadzić do próby obarczenia odpowiedzialnością za istotny stopień moralnej winy społeczeństwa a uznania, że jednostka (osoba uzależniona) jest niewinna²².

W procesie wyzwalania osoby ludzkiej z uzależnienia od alkoholu jest potrzebna interdyscyplinarna współpraca różnych podmiotów, współpracujących nie tylko w dziedzinie medycznego leczenia, interwencji, jak też przy próbie całościowego odnowienia godności osoby ludzkiej, jeśli chodzi o moralny wymiar jej życia. Ten wielowymiarowy oraz dynamiczny proces zmiany (odnowy) jest immanentnie wzajemnie połączony, dlatego że chodzi o proces, w którym niezastąpioną rolę odgrywa wymiar, aspekt medyczny²³, jak również wymiar moralny²⁴ życia ludzkiej osoby.

W dynamice życia moralnego osoby ludzkiej proces wyzwolenia od uzależnienia realizuje się w złożonym akcie nawrócenia. Metanoja, w tym przypadku (wyzwolenia ludzkiej osoby z uzależnienia) może być u konkretnej osoby ludzkiej (ze względu na dotychczasowy życiorys) fundamentalnym zwrotem życiowym od jednego (długotrwałego) sposobu życia (alkoholizm) w kierunku czegoś zupełnie nowego – życia w wolności, w kontekście odpowiedzialności za ten dar. Może też prowadzić do nawrócenia w sensie powrotu do sposobu życia, który konkretna osoba ludzka przeżywała przed etapem alkoholowego uzależnienia.

Metanoja²⁵ jest całościowym aktem moralnym, który się realizuje stopniowo, dlatego że jest całościowym zespołem poszczególnych, wzajemnie powiązanych aktów osoby ludzkiej, następujących po sobie, ze względu na ich immanentną łączność. Dynamiczny charakter życia osoby ludzkiej jest właśnie zakorzeniony w akcie nawrócenia oraz w

---

²² Por. Jan Paweł II. *Reconciliatio et paenitentia*. 18.

²³ W wymiarze medycznym, ważnym czynnikiem jest proces detoksykacji organizmu, z którego się usunie alkohol jako szkodliwa substancja, oraz specjalistycznie, fachowo złagodzi się abstynencki syndrom oraz inne możliwe zdrowotne komplikacje. Usunięcie uzależnienia w sferze fizycznej jest niezbędnym założeniem usunięcia psychicznego uzależnienia danej ludzkiej osoby.

²⁴ W wymiarze moralnym (podobnie w medycznym) motywacyjny faktor odgrywa ważne zadania w umocnieniu woli oraz obnowie prymatu ludzkiego rozumu w życiu osoby, która jest poddana leczeniu. Często jest to przewlekły proces powrotu do prawdziwego pojmowania daru wolności oraz z niej płynącej odpowiedzialności za życie.

²⁵ W przypadku, gdy uzależniona osoba jest osobą wierzącą, to pierwszorzędym partnerem w procesie nawrócenia jest Bóg, w stosunku do którego osoba kieruje swoje poznanie, żal, pokutę, pojednanie oraz postanowienie poprawy. W aspekcie moralnym metanoja się realizuje przed twarzą Boga, przyczyniając ta osoba aktywnie i dynamicznie współpracuje z łaskami, płynącymi od Boga, który jest Miłosiernym Ojcem.

dynamicznym rozwoju osoby za pośrednictwem cnót. Oznacza to, z jednej strony proces ciągłego a również fundamentalnego odwrócenia się od zła (grzechu), z drugiej zaś strony proces pełniejszego przywiązania się osoby do dobra poprzez drogę samodoskonalenia.

Wyzwolenie ludzkiej osoby z alkoholizmu w wymiarze moralnym możliwe jest poprzez akt nawrócenia, przyczym pierwszym krokiem jest prawdziwe poznanie rzeczywistości. W akcie poznania ludzka osoba uznaje swoje uzależnienie od alkoholu a w pewnym stopniu też swoją bezsilność, jeśli chodzi o rozwiązywanie problemu własnymi siłami.

W wymiarze moralnym chodzi o akt sumienia, w którym się poznaje oraz uświadamia dysharmonia takiego działania z obiektywnym dobrem. W gruncie rzeczy chodzi o poznanie zła (grzechu) oraz jego negatywnych, zgubnych konsekwencji w indywidualnym i społecznym wymiarze międzyludzkich relacji.

Akt poznania prawdy o rzeczywistości własnej osoby jest pierwszym dynamicznym krokiem w procesie wyzwolenia danej osoby, jednak musi on być złączony z aktem żalu. Oznacza to, iż ludzka osoba aktywnie odrzuca całe zło uzależnienia od alkoholu, jednocześnie zupełnie eliminuje poprzednie utożsamianie się ze złem.

Dymanizm życia moralnego ludzkiej osoby realizuje się tutaj poprzez istotowe, egzystencjalne (a więc i wolne) przyjęcie prawdy o sobie samym, następnie akt żalu za popełnione zło, jak też akt żalu nad własną osobą²⁶. Egzystencjalny akt żalu przed obliczem Boga – duchowy ból, płynący z popełnionego zła – jest najistotniejszą częścią nawrócenia osoby i jest konsekwencją wcześniej popełnionego zła.

Proces nawrócenia ludzkiej osoby dynamicznie prowadzi do poprawy poznanego *status quo* oraz do pojednania, ponieważ w aktach tych weryfikowana jest prawdziwość aktu żalu. Wyzwolenie ludzkiej osoby od alkoholu na płaszczyznach moralnej oraz medycznej może, zatem nastąpić dopiero po pomyślnej poprawie oraz po wewnętrznym pojednaniu.

Nie zawsze jest możliwa poprawa oraz odpowiednie zadośćuczynienie wszystkich popełnionych skutków, wpływających z uzależnienia od alkoholu, natomiast zawsze możliwe jest zaniechanie tego uzależnienia pośrednictwem medycznego leczenia. Akt pojednania ludzkiej osoby zakłada pierwszorzędnie pojednanie z Bogiem, drugorzędnie z własną osobą, dopiero następnie ze wszystkimi ludźmi, którym dane uzależnienie przyniosło cierpienie, boleść czy nieszczęście.

---

²⁶ Por. Ps 51, 6.

Proces nawrócenia ludzkiej osoby, jej życia w wymiarze moralnym osiąga apogeum w przebaczeniu²⁷, które kończy moralną winę, czym ludzka osoba przekracza horyzont jakościowo nowej egzystencji. W kontekście dynamizmu życia moralnego ludzkiej osoby jest przebaczenie swoim zakresem, bezinteresowością oraz skutkiem, immanentnie połączone z przebaczeniem danej osoby sobie samej oraz innym.

Ponieważ zło (grzech) uzależnienia od alkoholu nie ma indywidualny lecz i społeczny wymiar²⁸, tak też akt przebaczenia zawiera w sobie najpierw osobowy wymiar, jak i społeczny, bowiem w nim chodzi o wzajemne przebaczenie w ramach interpersonalnych relacji danej osoby. Wyzwalający akt przebaczenia ze strony Boga, gdy chodzi o jego intensywność²⁹, jest w swoim wymiarze aktem całościowym, niezasłużonym oraz skutecznym. Akt przebaczenia jest finalnym krokiem wyzwolenia ludzkiej osoby w ramach jej dynamizmu życia moralnego, jednak w procesie wyzwolenia z alkoholowego uzależnienia niezbędna jest interdyscyplinarna kooperacja wszystkich podmiotów w kontekście adekwatnego zaplanowania konkretnych terapeutycznych kroków w medycznym, psychologicznym, duchowym oraz moralnym wymiarze życia danej osoby.

IN: DROGI ROZWOJU od UZALEŻNIENIA do WOLNOŚCI, Red. T. Pułczyn, Zakroczim 2007 str. 153-164. ISBN 83-910097-7-7

---

²⁷ Cały akt nawrócenia, kończący się aktem przebaczenia zawiera w sobie (w przypadku wierzącej osoby) też sakramentalny, chrystologiczny oraz eklezjalny wymiar.

²⁸ Grzech (zło) jest zawsze aktem osoby, w którym się może przejawiać szeroki zakres zewnętrznych czynników, dlatego też jego skutki najpierw się przejawiają w osobistym wymiarze, ale też w wymiarze międzyludzkich relacji danej osoby. Por. Jan Paweł II. *Reconciliatio et paenitentia* 16.

²⁹ Por. Iz 1, 18; 43, 25; Ps 103, 3. 5. Autor pojmuje akt przebaczenia w pełnym treściowym wymiarze dogmatycznego i moralnego aspektu nauczania Magisterium, dotyczącego nawrócenia oraz pojednania (Por. II Watykański Sobór. *Sacrosanctum concilium*. 9, *Lumen gentium*. 8, 11, Paweł VI. Apostolska Konstytucja *Paenitemini*. Rzym 1986), biorąc pod uwagę aspekt specyficznych liturgicznych czynności. (Por. Kongregacja nauki i wiary. *Normae pastorales circa absolutionem sacramentalem generali modo impertiendam.*, Kongregacja Bożego kultu. *Ordo Paenitentiae*. Rzym 1974.